

**TYÖN JA PERHEEN VÄLINEN RISTIRIITA PIKKULASTEN,
ALAKOULULAISTEN JA NUORTEN VANHEMPIEN KOKEMUK-
SENA**

Kirsi Parikka

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Psykologian laitos

Syyskuu 2010

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

PARIKKA, KIRSI: Työn ja perheen välinen ristiriita pikkulasten, alakoululaisten ja nuorten vanhempien kokemuksena

Pro gradu -tutkielma, 28 s.

Ohjaaja: Johanna Rantanen

Psykologia

Syyskuu 2010

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin työn ja perheen välistä ristiriitaa samojen työssäkäyvien vanhempien kokemana heidän ollessa 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Tutkimuksen ensimmäisenä tarkoituksena oli tarkastella työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemusta 36-, 42- ja 50-vuotiaana kunkin ikävaiheen sisällä. Toiseksi oltiin kiinnostuneita, eroavatko työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemukset eri-ikäisten lasten (0-6 v., 7-12 v. ja 13-18 v.) vanhemmilla kunkin ikävaiheen sisällä. Kolmanneksi tutkittiin, muuttuuko työn ja perheen välisen ristiriidan kokemus yli ajan tutkittavien vanhetessa ja lasten kasvaessa. Tutkimuksessa huomioitiin taustatekijöinä ammattiasema, viikkotyötuntimäärä ja nuorimman lapsen ikä. Tutkimus perustui Lapsesta aikuiseksi – pitkittäistutkimukseen, josta käytettiin ikävaiheita 36 v., 42 v. ja 50 v. Tutkimuksen poikittaisasetelmaan valittiin kustakin em. aineistonkeruuvaiheesta ne henkilöt, jotka olivat vanhempia (vähintään yksi alaikäinen lapsi) ja jotka osallistuivat työelämään (vähintään 20h/vko). Näin rajaten 36-vuotiaana valikoitui tutkimukseen 177 henkilöä, 42-vuotiaana 147 henkilöä ja 50-vuotiaana 75 henkilöä. Tutkimuksen pitkittäisasetelmaan valittiin 36-vuotiaista mukaan ne, joilla oli vähintään yksi lapsi – lapsen ikää ei rajattu – ja jotka olivat osallistuneet tutkimukseen myös 42- ja 50-vuotiaana. Heitä oli 126 henkilöä. Kummassakin asetelmassa työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa kartoitettiin Fronen, Russellin ja Cooperin (1992a) kyselylomakkeella. Tulokset osoittivat, että kussakin ikävaiheessa työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa koettiin enemmän kuin perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa. Eri-ikäisten lasten (0-6 v., 7-12 v. ja 13-18 v.) vanhemmat eivät eronneet toisistaan työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa missään ikävaiheessa. Perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa eri-ikäisten lasten vanhemmat erosivat toisistaan 36-vuotiaana (mutta eivät 42- ja 50-vuotiaana), jolloin pikkulasten vanhemmat kokivat ristiriitaa enemmän kuin alakoululaisten ja nuorten vanhemmat. Yli ajan työstä perheeseen koetussa ristiriidassa tilastollisesti merkitsevää muutosta oli tapahtunut 36-vuotiaasta 50-vuotiaaksi ja 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi. Sen sijaan perheestä työhön koetussa ristiriidassa ilmeni muutoksen sijaan pysyvyyttä vanhemmilla, jotka osallistuivat tutkimukseen 36-, 42- ja 50-vuotiaana. Tulosten perusteella voidaan todeta, että työn ja perheen välistä ristiriitaa kokevat myös isompien lasten vanhemmat ja heillekin pitäisi olla tarjolla työelämän joustomahdollisuuksia.

Avainsanat: työstä perheeseen suuntautuva ristiriita, perheestä työhön suuntautuva ristiriita, pikkulapsi, alakoululainen, nuori, pitkittäistutkimusaineisto

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	Työn merkitys vanhempien ja lasten suhteeseen pikkulapsi-iässä, alakouluikässä ja nuoruudessa	2
1.2	Työn ja perheen välinen ristiriita.....	3
1.2.1	Työn ja perheen välisen ristiriidan taustatekijät	5
1.2.2	Työn ja perheen välinen ristiriita eri-ikäisten lasten vanhempien kokemuksena	6
1.2.3	Työn ja perheen välinen ristiriita yli ajan lasten kasvaessa	7
1.3	Tutkimuskysymykset.....	8
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	10
2.1	Tutkittavat	10
2.2	Menetelmät ja muuttajat.....	11
2.3	Aineiston analysointi	12
3	TULOKSET.....	12
3.1	Työn ja perheen välisen ristiriidan kokeminen sekä yhteydet taustatekijöihin eri ikävaiheissa	12
3.2	Työn ja perheen välisen ristiriidan kokeminen eri-ikäisten lasten vanhemmilla 36-, 42- ja 50-vuotiaana	16
3.3	Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemuksen pysyvyys vs. muutos yli ajan.....	18
4	POHDINTA	19
4.1	Päätulokset.....	19
4.2	Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet	21
4.3	Lopuksi.....	23
	LÄHTEET.....	25

1 JOHDANTO

Geurtsin ja Demeroutin (2003) mukaan työn ja perheen yhteensovittaminen on nykypäivän lapsiperheissä enemmän sääntö kuin poikkeus. Vuonna 2005 tilastokeskuksen kartoituksen mukaan Suomessa alle 3-vuotiaiden lasten äideistä 30 % ja isistä 84 % osallistui työelämään (Pietiläinen, Palmu, & Kytö, 2007). 3-6 –vuotiaiden lasten äideillä työelämään osallistumisprosentti oli 77 % ja isillä 91 %. 7-17 –vuotiaiden lasten äideillä vastaava luku oli 87 % ja isillä 89 %. Näin ollen valtaosassa yli 3-vuotiaiden suomalaislasten perheistä on kaksi työssäkäyvää vanhempaa.

Työ on vaikuttanut viimeisten vuosikymmenten aikana selkeästi perheen arkeen (Rönkä, Malinen & Lämsä, 2009). Monilla aloilla aikapaineet ja työmäärä ajavat työntekijät pidentämään työpäivää normaalin työpäivän päälle vielä kotona illalla tai viikonloppuisin. Tämä työn ja vapaa-ajan rajan hämärtyminen vaikeuttaa työn vaatimuksista irtaantumista (Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen, Malinen, & Laitinen, 2009; Kivimäki, 2003). Toisaalta etätyöskentely kotoa käsin voi olla monessa lapsiperheessä tietoinen valinta helpottamaan arjen hallintaa.

Koventuneet työelämän paineet asettavat paljon odotuksia myös perhettä kohtaan. Kotona vanhempien ja lastenkin pitäisi pystyä lataamaan akkuja ja kokea tyytyväisyyttä perheen ihmissuhteissa (Kinnunen & Mauno, 2002). Hyvän perheen tunnusmerkkinä pidetäänkin nimenomaan läheisiä, positiivisia ihmissuhteita – se pätee myös lasten ja vanhempien väliseen suhteeseen (Kinnunen ym., 2009; Larson & Richards, 1994). Pettymykset kodin ihmissuhteissa näkyvät osaltaan nykypäivän korkeina avioerolukuina.

Työn ja perheen yhteensovittamisen tiedetään yleisesti tuottavan päänvaivaa ja käytännön hankaluuksia pikkulasten perheissä (mm. Rönkä ym., 2009). Yhteiskunta on järjestänyt pienten lasten vanhemmille erilaisia mahdollisuuksia työn ja perheen joustavampaan yhteensovittamiseen. Toinen lapsen vanhemmista voi olla hoitovapaalla työstään siihen saakka kunnes lapsi täyttää kolme vuotta ja lyhentää työaikaansa lapsen toisen kouluvuoden loppuun saakka (Työ- ja elinkeinotoimisto: Perhevapaat [viitattu 17.8.2010]). Pietiläisen ym. (2007) kartoitus osoitti alle 3-vuotiaiden lasten kotona hoidon olevan pääasiassa äitien käyttämä mahdollisuus.

Lasten kasvaessa ja itsenäistyessä työn ja perheen yhteensovittamisen kuvitellaan helpottuvan, koska isommat lapset tarvitsevat vähemmän vanhempien huolenpitoa ja läsnäoloa (Craig & Sawrikar, 2008; Higgins, Duxbury, & Lee, 1994). Mutta onko asia todella näin? Työn ja perheen yhteensovittamista ja siinä ilmenevää ristiriitaa on tutkittu pääasiassa pikkulasten vanhemmilla – tutkimustietoa isompien lasten vanhemmilla löytyy vähemmän.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia samojen työssäkäyvien vanhempien työn ja perheen yhteensovittamisessa kokemaa ristiriitaa 36-, 42- ja 50-vuotiaana. Siinä on kaksi erityisen kiinnostuksen kohdetta – ensinnäkin kunkin ikävaiheen sisällä tarkastellaan työn ja perheen välistä ristiriitaa nuorimman lapsen iän perusteella – pikkulasten (0-6 v.) alakoululaisten (7-12 v.) ja nuorten (13-18 v.) vanhemmilla. Toiseksi tarkastellaan työn ja perheen yhteensovittamisen ristiriitakokemuksen muuttumista yli ajan, tutkittavien vanhetessa ja lasten kasvaessa.

1.1 Työn merkitys vanhempien ja lasten suhteeseen pikkulapsi-iässä, alakouluiässä ja nuoruudessa

Tähän tutkimukseen otettiin Lapsesta aikuiseksi - pitkäikäistutkimuksesta mukaan ne 36-, 42- ja 50-vuotiaat työssäkäyvät tutkittavat, joilla oli alaikäinen (alle 18-vuotias) lapsi. Bedeianin, Burken ja Moffettin (1988) jaottelun mukaan nuorimman lapsen ikäryhmiksi muodostettiin 0-6-vuotiaat (pikkulapset), 7-12-vuotiaat (alakoululaiset) ja 13-18-vuotiaat (nuoret). Jaottelu perustuu siihen, kuinka paljon vanhemman aikaa ja energiaa kuluu lastenhoitoon – pikkulapsi-iässä paljon, alakouluiässä vähemmän ja nuorten vanhemmilla enää hyvin vähän.

Röngän, Kinnusen ja Sallisen (2005) mukaan nimenomaan perheen aikataulut ja niiden yhteensovittaminen (vanhempien työajat, päivähoito/ koulu ja harrastukset) ohjaavat keskeisesti lapsiperheiden arkea ja aiheuttavat stressiä. Kuitenkin työssäkäyvien ja kotona olevien äitien ajankäytössä lastensa kanssa on havaittu hämmästyttävän vähän eroa, kuten Bianchi (2000) osoittaa. Työssäkäyvät äidit näyttäisivät käyttävän valtaosan vapaa-ajastaan lastensa kanssa olemiseen. Toisaalta myös isien läsnäolo ja osallisuus lasten elämässä on kasvattanut merkitystään koko ajan.

Pikkulapsi-iässä lapset tarvitsevat turvallisen, tunnetasolla läsnä olevan hoivasuhteen hoitavaan aikuiseen (Nurmi ym., 2006). Läheisessä hoivasuhteessa lapselle syntyy luottamus eli perusturvallisuuden tunne ympäröivää maailmaa kohtaan, minkä varassa hän kehittyy ja kohtaa uusia ihmissuhteita. Vanhemmuudelta hoivasuhde vaatii aikaa ja sitoutumista, mille pikkulasten vanhempien työssäkäynti asettaa omat haasteensa (Malinen, Sevón, & Kinnunen, 2006). Kuitenkin Röngän ym. (2009) mukaan pikkulasten vanhemmat tiedostavat tärkeysjärjestyksen – jos työelämän ja lapsen tarpeet ovat vastakkain, lapsen tarpeet menevät yleensä etusijalle.

Alakouluiässä vanhemmuuden intensiteetti vähenee samalla kun lapset ottavat yhä enemmän vastuuta itsestään (Nurmi ym., 2006). Lapsen elinpiiri laajenee ja koulussa opettajasta tulee lapsen

elämän uusi auktoriteetti vanhempien rinnalle. Myös ikätovereiden merkitys lapsen kehitykselle korostuu ja lapsi kaipaa erityisesti samaa sukupuolta olevien vertaisten seuraa (Salmivalli, 2005). Alakoululaisten viettämä yhteinen aika vanhempien kanssa vähenee huomattavasti ja kodin ulkopuolisiin harrastuksiin käytetty aika lisääntyy. Koulupäivän jälkeen yksin vietetyt iltapäivät aiheuttavat usein huolta työssäkäyville vanhemmille, etenkin jos lasta vaaditaan olemaan itsenäisempi kuin hänen ikänsä edellyttäisi (Craig & Sawrikar, 2008).

Nuoret viettävät yhä enemmän aikaa ikätovereiden kanssa ja ovat vähemmän aikuisten valvojen silmien alla (Harris, 2000; Salmivalli, 2005). Tämä aiheuttaa Kurzin (2002) mukaan huolta vanhemmille kun he pelkäävät nuoren ajautuvan vääränlaiseen seuraan. Sallisen (2006) tutkimuksen mukaan nuorten työssäkäyvistä vanhemmista etenkin äidit kokivat huonoa omaatuntoa ja syyllisyyttä ajankäytöstään – työhön käytetty aika oli pois perheeltä. Ajankäytön ongelmat aiheuttivat kiirettä ja huolta, mikä näkyi vanhempien väsymyksenä. Väsyneenä vanhemmat ajautuivat nuoren kanssa useammin riitaan eivätkä jaksaneet kiinnostua nuoren asioista. Nuorilta kysyttäessä he kokivat, etteivät saaneet riittävää tukea vanhemmiltaan, mikä oli yhteydessä nuorten lisääntyneisiin masennusoireisiin.

Millaisena nuoret sitten kokevat vanhempiensa merkityksen? Röngän ym. (2002) tutkimuksessa 13-14-vuotiaat nuoret kertoivat tarvitsevansa vanhempaa ennen kaikkea perushoivan tarjoajana. Toiseksi nuoret korostivat vanhemman roolia ohjaajana, neuvojen ja tuen antajana. Kolmanneksi nuoret odottivat vanhemmaltaan kiireetöntä yhdessäoloa ja kuuntelemista. Larson ja Richards (1994) korostavatkin, että perhe-elämä on nuorelle tärkeä hengähdyspaikka, jossa hän saa olla oma itsensä.

1.2 Työn ja perheen välinen ristiriita

Työn ja perheen vuorovaikutusta kuvataan yleisimmin siirräntämallin (spillover) avulla (Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen, Feldt, Rantanen, & Pulkkinen, 2005). Sen mukaan sekä kielteiset että myönteiset kokemukset siirtyvät työstä perheeseen ja perheestä työhön. Kielteistä siirräntää työn ja perheen välillä kuvataan työn ja perheen välisen ristiriidan (conflict) tai häirinnän (interference) kokemisena (Frone, 2003; Grzywacz, Almeida, & McDonald, 2002; Kinnunen ym., 2005), mikä on tämän tutkimuksen mielenkiintona. Myönteisellä siirräntällä viitataan tuen ja tasapainon kokemiseen näiden kahden elämänalueen välillä (Frone, 2003; Kinnunen, Geurts, & Mauno, 2004; Ranta-

nen, 2008; Rantanen & Kinnunen, 2005). Tutkimusten mukaan työn ja perheen välistä myönteistä vuorovaikutusta koetaan enemmän kuin kielteistä (Frone, 2003; Kinnunen ym., 2005). Työn ja perheen välinen myönteinen vuorovaikutus rajataan kuitenkin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä sitä on kysytty tutkittavilta Lapsesta aikuiseksi - pitkittäistutkimuksen vasta viimeisimmässä aineistonkeruussa (vuonna 2009).

Roolistressiteoria (role stress theory) painottaa työn ja perheen välistä kielteistä siirräntää (Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen ym., 2005). Sen mukaan työn ja perheen välinen ristiriita on roolien välinen konflikti, jossa työn ja perheen asettamat roolivaatimukset ovat keskenään yhteen sopimattomia jossakin suhteessa (Greenhaus & Beutell, 1985). Ristiriita voi aiheutua kummalta tahansa elämänalueelta. Nomaguchin, Milkien ja Bianchin (2005) mukaan työ- ja perheroolien päivitäinen kuormitus on merkittävä stressin aiheuttaja. Työn ja perheen yhteensovittamisessa oleellista on, että vanhemmat pystyvät itse vaikuttamaan eri rooleihinsa liittyviin vaatimuksiin (Thorntwaite, 2004).

Greenhausin ja Beutellin (1985) mukaan roolien välinen ristiriita voi ensinnäkin perustua aikatauluihin ja ajankäyttöön, jolloin yhteen rooliin käytetty aika on pois toiselta rooilta (esim. lapsella on vanhemman läsnäoloa vaativa hammaslääkäriaika päällekkäin tärkeän työpäälaverin kanssa). Mitä voimakkaampi sitoutuminen yhteen rooliin on, sitä enemmän se vaatii aikaa ja panosta, jolloin toiseen rooliin jää vähemmän resursseja käytettäväksi. Esimerkiksi työaikajärjestelyt pitäisi pystyä sovittamaan kulloisenkin elämänvaiheen ja vanhemmuuden vaiheen mukaisesti (Kurz, 2002). Tutkimusten mukaan työssäkäyvät vanhemmat toivovat yleisesti lyhyemmän työpäivän tekemistä ja ajan viettämistä enemmän perheen parissa (Nomaguchi ym., 2005; Thorntwaite, 2004:).

Greenhausin ja Beutellin (1985) mukaan toiseksi ristiriitaa voi aiheutua henkisestä kuormittuneisuudesta, jolloin yhdessä roolissa koettu kuormittuneisuus vaikuttaa toisessa roolissa toimimiseen (esim. tiivistahtinen työviikko näkyy vanhemman vetämättömyytenä perheen yhteisessä viikonlopun vietossa). Voimakas sitoutuminen tiettyyn rooliin näkyy myös henkisellä tasolla: yksilö yrittää fyysisesti täyttää toisen roolin vaatimuksia mutta on henkisesti vielä kiinni ensimmäisessä roolissaan. Kolmanneksi ristiriita voi perustua toivottuun käyttäytymiseen, mikä tarkoittaa yhden roolin vaatimusten sopimattomuutta toisen roolin käyttäytymisodotuksiin (esim. työssä odotettu käyttäytymisen kurinalaisuus ei välttämättä sovi perhe-elämään).

Useimmissa tutkimuksissa on noudatettu tätä Greenhausin ja Beutellin (1985) tekemää kolmi-luokkaista (aikaan, kuormittuneisuuteen ja käyttäytymiseen perustuvaa) jaottelua rooliristiriidoista. Käyttäytymiseen perustuvaa rooliristiriitaa on kuitenkin ollut vaikea mitata ja sen olemassaolosta

on vähän empiiristä näyttöä (Carlson, Kacmar, & Williams, 2000). Tässä tutkimuksessa käytetään Fronen ym. (1992a) kyselylomaketta työn ja perheen välisestä ristiriidasta ja se sisältää rooliristiriidoista ajankäyttöön liittyvän näkökulman.

1.2.1 Työn ja perheen välisen ristiriidan taustatekijät

Aiempien tutkimusten valossa työstä perheeseen suuntautuva ristiriita on huomattavasti yleisempää kuin perheestä työhön suuntautuva ristiriita (Ford, Heinen, & Langkamer, 2007; Frone, 2003; Frone ym., 1992a,b; Kinnunen ym., 2005; Kinnunen & Mauno, 1998; Rantanen & Kinnunen, 2005). Fronen ym. (1992b) tutkimuksen mukaan 40 % vastaajista koki vähintään ajoittain työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa. Täsmälleen samaan tulokseen päädyttiin Kinnusen ja Maunon (1998) tutkimuksessa, jonka mukaan lisäksi perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa koki vastaajista 10 %. Työllä on siten kielteisempi vaikutus perheeseen kuin perheellä työhön. Myös yhteiskunnassamme vallitseva kulttuuri, joka odottaa kunnan työntekijän hoitavan työnsä vaikka sitten perhe-elämän kustannuksella, vaikuttanee asiaan (Lewis, 2001).

Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemisessa kumpaankaan suuntaan ei ole yleensä ollut sukupuolieroja, vaikka oletuksena usein on, että työ olisi miehille tärkeämpää ja perhe-elämä naisille tärkeämpää (Frone ym., 1992a,b; Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen & Mauno, 1998). Suomessa naisten ja miesten kokopäiväiselle työssäkäynnille on olemassa pitkät perinteet, minkä on mahdollistanut yhteiskunnan järjestämä luotettava päivähoito - ja koulujärjestelmä. Tämä voi osaltaan selittää sukupuolten samankaltaisia kokemuksia työn ja perheen välisessä ristiriidassa. Myöskään ikä ja siviilisääty eivät ole osoittautuneet oleellisiksi taustatekijöiksi työn ja perheen välisessä ristiriidassa (Geurts & Demerouti, 2003).

Pitkät työpäivät ennakoivat tutkimusten mukaan korkeampaa työstä perheeseen koettua ristiriitaa (Frone, 2003; Geurts & Demerouti, 2003; Netemeyer, Boles, & McMurrian, 1996). Kinnusen ja Maunon (1998) tutkimuksen mukaan pitkä työviikko oli yhteydessä myös perheestä työhön suuntautuvaan ristiriitaan.

Ammattiaseman suhteen ylemmät toimihenkilöt kokivat Fronen ym. (1992a) tutkimuksessa enemmän työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa kuin alemmat toimihenkilöt tai työntekijät. Epäsäännöllisen työn tekeminen osoittautui Kinnusen ja Maunon (1998) tutkimuksessa olevan yhteydessä suurempaan perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemiseen kuin säännöllisen päi-

väytyön tekeminen. Työaikamuoto lisää myös työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa silloin kun työntekijä itse pitää työaikatauluaan huonona (esim. riittämättömän vapaa-ajan tai unirytmien sekoittumisen vuoksi) (Geurts & Demerouti, 2003). Osa-aikainen työ on osoittautunut tutkimuksissa olevan yhteydessä työstä perheeseen koettuun ristiriitaan naisilla – työntekijäryhmällä, joka useimmiten työskenteleekin osa-aikaisesti (Higgins ym., 1994; Kinnunen & Mauno, 1998).

Kotona asuvien lasten lukumäärä vaikuttaa tutkimusten valossa siten, että mitä enemmän lapsia on, sitä enemmän myös koetaan perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa (Kinnunen ym., 2005; Kinnunen & Mauno, 1998; Netemeyer ym. 1996).

1.2.2 Työn ja perheen välinen ristiriita eri-ikäisten lasten vanhempien kokemuksena

Kinnusen ym. (2009) Paletti-tutkimuksessa lähes puolet pikkulasten vanhemmista (45%) kertoi onnistuvansa työn ja perheen yhteensovittamisessa vähintään hyvin. Vain noin 5% tutkimukseen osallistuneista vanhemmista koki epäonnistuneensa työn ja perheen yhteensovittamisessa. Onnistumisen tai epäonnistumisen taustalla näyttivät olevan selvimmin työaikaan liittyvät kysymykset. Pitkät työpäivät ennakoivat etenkin miehillä vaikeuksia työn ja perheen yhteensovittamisessa. Sen sijaan työn rakenteelliset tekijät (ammattiasema, koko-/osa-aikatyö, pysyvä tai määräaikainen työsuhte) eivät selittäneet Paletti-tutkimuksessa työn ja perheen yhteensovittamisessa onnistumista.

Kinnusen ym. (2005) tutkimuksessa havaittiin alle kouluikäisten lasten olemassaolon altistavan vanhempia kielteiselle siirrännälle perheestä työhön. Sama havainto saatiin myös Kinnusen ja Maunon (1998) tutkimuksessa, jossa verrattiin Bedeianin ym. (1988) jaottelun mukaisesti pikkulasten (0-6 v.), alakoululaisten (7-12 v.) ja nuorten (13-18 v.) vanhempien kokemuksia työn ja perheen välillä koetusta ristiriidasta. Tosin Kinnusen ja Maunon (1998) tutkimuksessa lasten lukumäärä osoittautui nuorimman lapsen ikää merkittävämmäksi taustatekijäksi perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa. Mitä enemmän lapsia perheessä oli, sitä enemmän sekä äidit että isät kokivat perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa.

Higginsin ym. (1994) tutkimuksessa verrattiin myös Bedeianin ym. (1988) jaottelua noudattaen pikkulasten (0-6 v.), alakoululaisten (6-12 v.) ja nuorten (12-18 v.) vanhempien kokemuksia työn ja perheen välisestä ristiriidasta, erikseen miehillä ja naisilla. Työssäkäyvät alle 12-vuotiaiden lasten äidit kokivat enemmän kielteistä siirrääntä työn ja perheen välillä (molempiin suuntiin) verrattuna työssäkäyviin miehiin tai nuorten työssäkäyviin äiteihin. Työstä perheeseen suuntautuva ristiriita oli

huomattavasti alhaisempi äideillä, joiden lapsi oli yli 13-vuotias, verrattuna tätä pienempien lasten äiteihin. Miehillä lapsen ikä ei vaikuttanut työstä perheeseen suuntautuvaan ristiriitaan. Perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa tulokset olivat samansuuntaisia, naisilla lapsen iän vaikuttaessa kokemukseen vieläkin voimakkaammin – ristiriita väheni äideillä huomattavasti lapsen tullessa nuoruusikään.

Voydanoffin (2004) tutkimuksessa tarkasteltiin 10-17-vuotiaiden lasten vanhempien kokemaa työn resurssien ja vaatimusten yhteyttä nuorten kanssa vietettyyn aikaan. Tulosten mukaan äidin lyhyemmällä työajalla oli positiivinen yhteys nuoren kanssa vietettyyn aikaan. Isällä vastaavaa yhteyttä ei havaittu. Kummankaan sukupuolen kokema kielteinen siirräntä työstä perheeseen ei vaikuttanut nuoren kanssa toimimiseen.

1.2.3 Työn ja perheen välinen ristiriita yli ajan lasten kasvaessa

Kinnusen ym. (2004) työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan pitkittäistutkimuksessa havaittiin ristiriidan pysyvän melko vakaana molemmilla sukupuolilla yhden vuoden aikana. Nuorimman lapsen iän suhteen tutkimuksessa saatiin tilastollisesti suuntaa antava tulos, mikä viittaisi työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan vähenevän lapsen kasvaessa (tässä tutkimuksessa lapsen ikä oli ensimmäisenä tutkimusajankohtana keskimäärin 9 vuotta).

Craigin ja Sawrikarin (2008) tutkimuksessa verrattiin 6-10-vuotiaiden ja 11-14-vuotiaiden lasten vanhempien tyytyväisyyttä työn ja perheen yhdistämiseen. Lisäksi tarkasteltiin kolmen vuoden aikana yhteensovittamisen kokemuksen muuttumista samoilla vanhemmilla, nuorimman lapsen kasvaessa lapsesta varhaisnuoreksi. Tutkimuksessa ei havaittu eroa 6-10-vuotiaiden ja 11-14-vuotiaiden lasten vanhempien tyytyväisyydessä työn ja perheen yhdistämiseen. Varhaisnuorten vanhemmat kokivat kylläkin hieman enemmän tyytyväisyyttä työstään, verrattuna pienempien lasten vanhempiin.

Craigin ja Sawrikarin (2008) tutkimuksen mukaan, vastoin yleistä käsitystä, vanhemman kokemus työn ja perheen yhdistämisestä ei helpottanut lapsen kasvaessa varhaisnuoreksi. Varhaisnuorten perheissä tärkeäksi tekijäksi osoittautui, että vanhempi oli koulupäivän jälkeen lapsen tavoitettavissa puhelimitse ja pystyi tarvittaessa saapumaan paikalle. Joustavat työaikajärjestelyt lisäsivät etenkin varhaisnuorten äitien tyytyväisyyttä työn ja perheen yhdistämiseen.

Grzywaczin ym. (2002) tutkimuksessa verrattiin eri-ikäisten työntekijäryhmien (25-34 v., 35-44 v., 45-54 v., 55-64 v.) kokemuksia työn ja perheen välisestä ristiriidasta toisiinsa. Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemus säilyi melko vakaana varhaisaikuisuudesta (25-34 v.) keski-iäkkäisyyteen (35-44 v.). Koetun ristiriidan määrä vähentyi keski-ikässä (45-54 v.) ja myöhäsaikuisuudessa (55-64 v.) mutta se ei hävinnyt. Työn ja perheen välinen kielteinen ristiriita ei siis rajoitu pelkästään (pienen) lasten vanhempiin vaan voi myöhemmällä iällä tarkoittaa esimerkiksi omista ikään-tyivistä vanhemmista huolehtimista (vrt. Salmi, 2004b).

Matthewsin, Bulgerin ja Barnes-Farrellin (2010) tutkimuksessa verrattiin myös eri-ikäisten työntekijäryhmien (alle 28 v., 29-45 v. ja yli 46 v.) kokemaa työn ja perheen välistä ristiriitaa. Tutkimuksessa havaittiin työntekijän iällä olevan merkitystä työn ja perheen välisen ristiriidan kokemisessa. 29-45-vuotiaat kokivat eniten sekä työstä perheeseen että perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa, vaikka he saivatkin samaan aikaan myös eniten tukea perheeltään. Tähän varhais- ja keski-iäkkäisyyden ikävaiheeseen kasautuu kuormitusta sekä työ- että perhe-elämän taholta.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan työn ja perheen välisen ristiriidan kokemusta työssäkäyvillä vanhemmilla seuraten heitä 36-, 42- ja 50-vuotiaana. Kussakin ikävaiheessa tutkitaan eri-ikäisten lasten vanhempien ristiriitakokemusta ja lisäksi tarkastellaan ristiriidan kokemuksen pysyvyyttä vs. muutosta yli ajan tutkittavien vanhetessa ja heidän lastensa kasvaessa. Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Koetaanko työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa enemmän kuin perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa kunkin ikävaiheen sisällä 36-, 42- ja 50-vuotiaana?

Oletuksena on, että työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa koetaan enemmän kuin perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa kussakin ikävaiheessa (Ford ym., 2007; Frone, 2003; Frone ym. 1992a,b; Kinnunen ym., 2005; Rantanen & Kinnunen, 2005).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä tarkastellaan lisäksi, mitkä taustatekijät osoittautuvat merkitseviksi työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa tässä aineistossa, jota haluttiin verrata aikaisempiin tutkimustuloksiin.

Oletuksena on, että sukupuoli ja siviilisääty eivät ole yhteydessä työn ja perheen välillä koettuun ristiriitaan (Frone ym., 1992a,b; Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen & Mauno, 1998) mutta sen sijaan ammattiasema, viikkotyötuntimäärä, työaikamuoto, nuorimman lapsen ikä ja lasten lukumäärä ovat. Aikaisempien tutkimustulosten mukaan ylempien toimihenkilöiden oletetaan kokevan enemmän ristiriitaa kuin alempien toimihenkilöiden (Frone ym., 1992a), pitkää työpäivää tekevien oletetaan kokevan enemmän ristiriitaa kuin lyhyempää työpäivää tekevien (Frone, 2003; Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen & Mauno, 1998; Netemeyer ym., 1996), epäsäännöllistä työaikaa tekevien oletetaan kokevan enemmän ristiriitaa kuin säännöllistä päivätyötä tekevien (Geurts & Demerouti, 2003; Higgins ym., 1994; Kinnunen & Mauno, 1998), pienempien lasten vanhempien oletetaan kokevan enemmän ristiriitaa kuin isompien lasten vanhempien (Geurts & Demerouti, 2003; Higgins ym., 1994) ja useamman lapsen vanhempien oletetaan kokevan enemmän ristiriitaa kuin yhden tai kahden lapsen vanhempien (Kinnunen ym., 2004; Kinnunen & Mauno, 1998; Netemeyer ym., 1996).

2. Kokevatko pikkulasten ja alakoululaisten vanhemmat enemmän ristiriitaa kuin nuorten vanhemmat kussakin ikävaiheessa?

Oletuksena on, että pikkulasten ja alakoululaisten vanhemmat kokevat enemmän työn ja perheen välistä ristiriitaa (molempiin suuntiin) kuin nuorten vanhemmat kussakin ikävaiheessa ja että lapsen ikä vaikuttaa enemmän perheestä työhön kuin työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan kokemiseen (Higgins ym., 1994, Kinnunen ym., 2005; Kinnunen ym., 2004; Kinnunen & Mauno, 1998).

3. Väheneekö työn ja perheen välillä koetun ristiriidan kokemus yli ajan lasten kasvaessa?

Oletuksena on, että tutkittaessa samoja vanhempia yli ajan työstä perheeseen suuntautuva ristiriita vähenee tutkittavien vanhetessa ja lasten kasvaessa (Grzywacz ym., 2002; Kinnunen ym., 2004; Matthews ym., 2010). Toisaalta voidaan myös olettaa, että ristiriidan kokemuksessa yli ajan on muutoksen sijaan pysyvyyttä (Craig & Sawrikar, 2008).

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkittavat

Tämä tutkimus perustuu Lapsesta aikuiseksi - pitkäikäistutkimukseen, jossa samojen ihmisten kehitystä on seurattu yli 40 vuoden ajan (Pulkkinen, 2006; Pulkkinen ym., 2003). Professori Lea Pulkkinen johtama tutkimus alkoi vuonna 1968, jolloin osanottajat olivat 8-vuotiaita eli he olivat syntyneet pääosin vuonna 1959. Otokseen kuului satunnaisesti Jyväskylän seudulta poimitut 12 kokonaista 2. luokkaa, joissa oli yhteensä 369 lasta - 196 poikaa ja 173 tyttöä. Tutkimuksen aineistonkeruuta on tehty tutkittavien ollessa 8-vuotiaita (v. 1968), 14-vuotiaita (v. 1973), 20-vuotiaita (v. 1979), 27-vuotiaita (v. 1986), 36-vuotiaita (v. 1995), 42-vuotiaita (v. 2001) ja 50-vuotiaita (v. 2009). Tutkittavien on aikuisiän tarkasteluissa (42-vuotiaana) havaittu edustavan hyvin sekä alkuperäistä satunnaisotosta että vuonna 1959 syntyneiden suomalaisten ikäkohorttia aviosäädyn, perhemuodon, lasten lukumäärän ja työllistymisen osalta (Pulkkinen ym., 2003). Naisten koulutuksen osalta taso on hieman korkeampi kuin vuonna 1959 syntyneen kohortin naisilla.

Tässä tutkimuksessa käytettiin Lapsesta aikuiseksi - pitkäikäistutkimuksen ikävaiheita 36 v., 42 v. ja 50 v., koska tutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa työn ja perheen välistä ristiriitaa ja asiaa on kysytty tutkittavilta nimenomaan näissä kolmessa viimeisessä aineistonkeruussa. Tutkimuksen otokseen valittiin kustakin em. aineistonkeruuvaiheesta ne henkilöt, jotka olivat vanhempia (vähintään yksi alaikäinen lapsi) ja jotka osallistuivat työelämään (vähintään 20h/vko). Näin rajaten 36-vuotiaana valikoitui tutkimukseen 177 henkilöä, 42-vuotiaana 147 ja 50-vuotiaana 75 henkilöä.

Työn ja perheen välistä koettua ristiriitaa tarkasteltiin tutkimuksessa kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin haluttiin vertailla työn ja perheen ristiriidan kokemusta pikkulasten (0-6 v.), alakoululaisten (7-12 v.) ja nuorten (13-18 v.) vanhemmilla kussakin ikävaiheessa. Sitä varten tutkittavista muodostettiin kolme ryhmää 36-, 42- ja 50-vuotiaana, nuorimman lapsen iän perusteella. Pikkulapsiperheissä nuorimman lapsen iäksi määriteltiin 0-6 vuotta, alakoululaisten perheissä nuorimman lapsen iäksi määriteltiin 7-12 vuotta ja nuorten perheissä nuorimman lapsen iäksi määriteltiin 13-18 vuotta. Näillä kriteereillä 36-vuotiaana pikkulasten työssäkäyviä vanhempia oli aineistossa 122 henkilöä, alakoululaisten työssäkäyviä vanhempia oli 44 ja nuorten työssäkäyviä vanhempia oli 11. Vastaavat luvut 42-vuotiaana olivat 27, 75 ja 45 henkilöä sekä 50-vuotiaana 4, 11 ja 60 henkilöä.

Toiseksi tarkasteltiin työn ja perheen välisen ristiriitakokemuksen muuttumista lasten kasvaessa. Tässä pitkäikäisnäkökulmassa 36-vuotiaista valittiin mukaan ne, joilla oli vähintään yksi lapsi – lap-

sen ikää ei rajattu – ja jotka olivat osallistuneet tutkimukseen myös 42- ja 50-vuotiaana. Näillä kriteereillä pitkäikäisnäkökulmaan valikoitui 126 henkilöä (naisia 66 ja miehiä 60). Nuorimman lapsen keskimääräinen ikä näillä tutkittavilla oli 36-vuotiaana 6 vuotta, 42-vuotiaana 11 vuotta ja 50-vuotiaana 15 vuotta.

2.2 Menetelmät ja muuttujat

Lapsesta aikuiseksi - pitkäikäistutkimuksen 36-, 42- ja 50-vuotiaiden aineistonkeruissa aineistoa on kerätty postitettuin elämäntilannekyselyin, jonka jälkeen tutkittavat on kutsuttu psykologiseen haastatteluun. Haastattelun yhteydessä tutkittavat ovat täyttäneet itsearviointi lomakkeita.

Työn ja perheen välinen ristiriita. Työn ja perheen välisen ristiriidan strukturoituna kyselylomakkeena on käytetty Fronen ym. (1992a) kyselylomaketta. Lomakkeessa kaksi kysymystä selvittää työn kielteistä vaikutusta perheeseen ja kaksi kysymystä perheen kielteistä vaikutusta työhön. Työn kielteistä vaikutusta perheeseen mittaavat kysymykset olivat: ”Kuinka usein työsi tai urasi häiritsee tehtäviäsi kotona, kuten esimerkiksi ruoanlaittoa, kaupassa käyntiä, lastenhoitoa, pihatöitä tai kodin korjaustöitä?” sekä ”Kuinka usein työsi tai urasi vie Sinulta aikaa, jonka haluaisit viettää perheesi/ läheistesi kanssa?”. Perheen kielteistä vaikutusta työhön mittaavat kysymykset olivat: ”Kuinka usein perhe häiritsee tehtäviäsi työssä, kuten esimerkiksi ehtimistä töihin ajoissa, päivittäisten tehtävien suorittamista tai ylitöiden tekemistä?” sekä ”Kuinka usein perhe vie Sinulta aikaa, jonka haluaisit käyttää työhön tai uraan liittyvissä toiminnoissa?”. Kaikkiin neljään kysymykseen vastattiin viisiportaisella asteikolla (1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = joskus, 4 = usein, 5 = hyvin usein). Vastauksista muodostetun keskiarvosummamuuttujan Cronbachin alfa-kerroin oli 36-vuotiaana 0,79 työn kielteiselle vaikutukselle perheeseen ja 0,75 perheen kielteiselle vaikutukselle työhön. 42-vuotiaana vastaavat luvut olivat 0,75 ja 0,62 sekä 50-vuotiaana 0,71 ja 0,66.

Taustatekijöiksi tutkimuksen analyysihin otettiin mukaan sukupuoli (1 = nainen, 2 = mies), ammattiasema (1 = työntekijä, 2 = alempi toimihenkilö, 3 = ylempi toimihenkilö), työaikamuoto (1 = säännöllinen päivätyö, 2 = kaksi- tai kolmivuorotyö, 3 = muu työaika), viikkotyötuntimäärä (1 = 20-35 tuntia, 2 = 36-50 tuntia, 3 = yli 50 tuntia), siviilisääty (1 = naimaton, 2 = naimisissa tai avoliitossa, 3 = eronnut tai leski), lasten lukumäärä (1 = 1, 2 = 2, 3 = 3 tai enemmän) ja nuorimman lapsen ikä (1 = 0-6 v., 2 = 7-12 v., 3 = 13-18 v.).

2.3 Aineiston analysointi

Aineiston tilastollisessa analysoinnissa käytettiin SPSS for Windows 15.0-ohjelmaa. Työn ja perheen välistä ristiriitaa 36-, 42- ja 50-vuotiailla työssäkäyvillä vanhemmilla kuvattiin keskiarvojen ja -hajontojen avulla. Työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan eroa kussakin ikävaiheessa tutkittiin riippuvien otosten t-testin avulla. Taustatekijöiden yhteyttä koettuun työn ja perheen väliseen ristiriitaan tutkittiin riippumattomien otosten t-testin (sukupuoli) ja yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla (ammattiasema, työaikamuoto, viikkotyötuntimäärä, siviilisäätty, lasten lukumäärä ja nuorimman lapsen ikä).

Työn ja perheen välistä ristiriitakokemusta pikkulasten (0-6 v.), alakoululaisten (7-12 v.) ja nuorten (13-18 v.) vanhemmilla 36-, 42- ja 50-vuotiaana selvitettiin kussakin ikävaiheessa kovarianssianalyysin (ANCOVA) avulla (ks. Metsämuuronen, 2005), jossa huomioitiin edellä mainittuista taustatekijöistä ne, jotka olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä työstä perheeseen ja/ tai perheestä työhön suuntautuvaan ristiriitaan. Kaikkien kovarianssianalyysien post hoc - vertailut tehtiin LSD-testillä.

Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemuksen muuttumista 36-vuotiaasta 42- ja 50-vuotiaaksi tutkittiin toistettujen mittausten varianssianalyysin (ks. Nummenmaa, 2008) sekä riippuvien otosten t-testin avulla.

3 TULOKSET

3.1 Työn ja perheen välisen ristiriidan kokeminen sekä yhteydet taustatekijöihin eri ikävaiheissa

Työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan keskiarvot ja -hajonnat sekä t-testin merkitsevyysarvot 36-, 42- ja 50-vuotiailla työssäkäyvillä vanhemmilla on kuvattu taulukossa 1. Siitä havaitaan, että kussakin ikävaiheessa koetaan tilastollisesti merkitsevästi enemmän työstä perheeseen kuin perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa.

TAULUKKO 1. Työn ja perheen välisen ristiriidan keskiarvot ja -hajonnat sekä t-testit 36-, 42- ja 50-vuotiailla.

Ikä	Työstä perheeseen suuntautuva ristiriita ^a ka (s)	Perheestä työhön suuntautuva ristiriita ^a ka (s)	T-testi	<i>p</i>
36 v.	2.58 (1.04)	1.86 (.75)	t(181) = 8.60	.000
42 v.	2.60 (.97)	1.81 (.70)	t(177) = 11.05	.000
50 v.	2.34 (.83)	1.79 (.60)	t(161) = 9.23	.000

^a 1 = ei koskaan, 5 = hyvin usein

ka = keskiarvo, s = keskihajonta

Taulukossa 2 on esitetty taustatekijöiden erot työstä perheeseen ja taulukossa 3 perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa 36-vuotiailla vanhemmilla. Ammattiasema osoittautui ainoaksi taustatekijäksi, joka vaikutti sekä työstä perheeseen että perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemiseen. Työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa ammattiasema oli merkitsevä 36-vuotiailla (ks. taulukko 2) ja 50-vuotiailla ($F(2.149) = 3.86, p = .023$) mutta ei 42-vuotiailla. Perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa ammattiasema oli merkitsevä kussakin ikävaiheessa - 36-vuotiailla (ks. taulukko 3), 42-vuotiailla ($F(2.175) = 3.11, p = .047$) ja 50-vuotiailla ($F(2.149) = 4.05, p = .019$). Post hoc - vertailujen mukaan ylemmät toimihenkilöt kokivat enemmän ristiriitaa kuin alemmat toimihenkilöt.

Viikkotyötuntimäärä osoittautui merkitseväksi taustatekijäksi työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa kussakin ikävaiheessa - 36-vuotiailla (ks. taulukko 2), 42-vuotiailla ($F(2.150) = 6.45, p = .002$) ja 50-vuotiailla ($F(2.145) = 8.73, p = .000$). Post hoc - vertailujen mukaan yli 50 tuntia työskentelevät kokivat enemmän ristiriitaa kuin 20-35 tuntia työskentelevät ja 36-50 tuntia työskentelevät

Nuorimman lapsen ikä osoittautui merkitseväksi taustatekijäksi perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa 36-vuotiailla (ks. taulukko 3) ja 42-vuotiailla ($F(2.164) = 4.05, p = .019$) mutta ei 50-vuotiailla. Post hoc - vertailujen mukaan pikkulasten vanhemmat kokivat enemmän ristiriitaa kuin alakoululaisten tai nuorten vanhemmat.

Näiden alustavien tarkastelujen perusteella taustatekijöiksi jatkoanalyysiin otettiin ammattiasema, viikkotyötuntimäärä ja nuorimman lapsen ikä.

TAULUKKO 2. Taustatekijöiden erot työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa 36-vuotiaana.

Taustatekijä	Työstä perheeseen suun- tautuva ristiriita ^a		<i>p</i>
Sukupuoli	ka (s)	t (180) = -1.66	= .100
1 = Nainen	2.45 (1.08)		
2 = Mies	2.70 (.99)		
Ammattiasema	ka (s)	F (2.178) = 3.62	= .029
1 = Työntekijä	2.46 (.90)	Post hoc:	
2 = Alempi toimihenkilö	2.49 (1.07)	3 > 2	= .031
3 = Ylempi toimihenkilö	3.00 (1.02)		
Työaikamuoto	ka (s)	F (2.177) = 1.13	= .327
1 = Säännöllinen päivätyö	2.52 (1.04)		
2 = Kaksi- tai kolmivuorotyö	2.60 (1.02)		
3 = Muu työaika	2.83 (1.07)		
Viikkotyötuntimäärä	ka (s)	F (2.175) = 13.26	= .000
1 = 20 - 35 tuntia	2.04 (.95)	Post hoc:	
2 = 36 - 50 tuntia	2.57 (.99)	2 > 1	= .024
3 = 51 tuntia tai enemmän	3.48 (.87)	3 > 1, 2	= .000
Siviilisäät	ka (s)	F (2.179) = .12	= .891
1 = Naimaton	2.40 (.96)		
2 = Naimisissa tai avoliitossa	2.59 (1.04)		
3 = Eronnut tai leski	2.50 (1.03)		
Lasten lukumäärä	ka (s)	F (2.179) = .20	.822
1 = 1 lapsi	2.59 (.99)		
2 = 2 lasta	2.54 (1.09)		
3 = 3 tai enemmän	2.66 (.98)		
Nuorimman lapsen ikä	ka (s)	F (2.179) = 1.37	.256
1 = 0 - 6 vuotta	2.50 (.96)		
2 = 7 - 12 vuotta	2.79 (1.21)		
3 = 13 - 18 vuotta	2.64 (1.07)		

^a 1 = ei koskaan, 5 = hyvin usein

ka = keskiarvo, s = keskihajonta

TAULUKKO 3. Taustatekijöiden erot perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa 36-vuotiaana.

Taustatekijä	Perheestä työhön suuntautuva ristiriita ^a		<i>p</i>
Sukupuoli	ka (s)	t (181) = -1.35	= .178
1 = Nainen	1.78 (.76)		
2 = Mies	1.93 (.74)		
Ammattiasema	ka (s)	F (2.179) = 10.52	= .000
1 = Työntekijä	1.79 (.76)	Post hoc:	
2 = Alempi toimihenkilö	1.71 (.61)	3 > 1	= .003
3 = Ylempi toimihenkilö	2.34 (.95)	3 > 2	= .000
Työaikamuoto	ka (s)	F (2.177) = .24	= .790
1 = Säännöllinen päivätyö	1.88 (.78)		
2 = Kaksi- tai kolmivuorotyö	1.76 (.70)		
3 = Muu työaika	1.83 (.69)		
Viikkotyötuntimäärä	ka (s)	F (2.175) = .20	= .823
1 = 20 - 35 tuntia	1.79 (.71)		
2 = 36 - 50 tuntia	1.88 (.78)		
3 = 51 tuntia tai enemmän	1.90 (.65)		
Siviilisäätty	ka (s)	F (2.180) = 1.77	= .174
1 = Naimaton	1.58 (.74)		
2 = Naimisissa tai avoliitossa	1.89 (.76)		
3 = Eronnut tai leski	1.50 (.63)		
Lasten lukumäärä	ka (s)	F (2.180) = 1.16	.316
1 = 1 lapsi	1.79 (.90)		
2 = 2 lasta	1.81 (.65)		
3 = 3 tai enemmän	2.00 (.82)		
Nuorimman lapsen ikä	ka (s)	F (2.180) = 11.67	.000
1 = 0 - 6 vuotta	2.02 (.78)	Post hoc:	
2 = 7 - 12 vuotta	1.56 (.57)	1 > 2, 3	.001
3 = 13 - 18 vuotta	1.23 (.34)		

^a 1 = ei koskaan, 5 = hyvin usein

ka = keskiarvo, s = keskihajonta

3.2 Työn ja perheen välisen ristiriidan kokeminen eri-ikäisten lasten vanhemmilla 36-, 42- ja 50-vuotiaana

Työn ja perheen välistä ristiriidan kokemusta tutkittiin eri-ikäisten (0-6 v., 7-12 v. ja 13-18 v.) lasten vanhemmilla 36-, 42- ja 50-vuotiaana kovarianssianalyysillä (ANCOVA). Mallissa olivat kovariaatteina ammattiasema ja viikkotyötuntimäärä. Alle 18-vuotiaiden lasten työssäkäyviä (vähintään 20 h/ vko) vanhempia oli Lapsesta aikuiseksi - tutkimusaineistossa 36-vuotiaana 177 henkilöä, 42-vuotiaana 147 henkilöä ja 50-vuotiaana 75 henkilöä.

Kuten taulukko 4 osoittaa, työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa eri-ikäisten lasten vanhemmat eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi missään ikävaiheessa. Perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa eri-ikäisten lasten vanhemmat erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi 36-vuotiaana. Pikkulasten vanhemmat kokivat ristiriitaa enemmän kuin alakoululaisten ja nuorten vanhemmat. 42-vuotiailla kovarianssianalyysi osoitti tilastollisesti merkitsevää eroa mutta tarkemmissa post hoc - vertailuissa eri-ikäisten lasten vanhemmilla ei eroja ilmennyt. 50-vuotiaana eri-ikäisten lasten vanhemmilla ei perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa ollut eroja.

TAULUKKO 4. Eri-ikäisten lasten vanhempien kokema työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuva ristiriita 36-, 42- ja 50-vuotiaana. Keskiarvot (ka) ja -hajonnat (s) sekä kovarianssianalyysit.

	Työstä perheeseen suuntautuva ristiriita^a	Kovarianssianalyysi	<i>p</i>
	(ka), (s)		
36 v. vanhemmat			
Nuorimman lapsen ikä:		F(2.172) = 1.20	= .305
1 = 0 – 6 v. (n = 122)	2.50 (.96)		
2 = 7 – 12 v. (n = 44)	2.85 (1.21)		
3 = 13 – 18 v. (n = 11)	2.64 (1.07)		

42 v. vanhemmat

Nuorimman lapsen

ikä:

F(2.142) = 1.45**= .237**

1 = 0 – 6 v. (n = 27) 2.81 (1.11)

2 = 7 – 12 v. (n = 75) 2.44 (.86)

3 = 13 – 18 v. (n = 45) 2.72 (1.02)

50 v. vanhemmat

Nuorimman lapsen

ikä:

F(2.70) = .69**= .507**

1 = 0 – 6 v. (n = 4) 2.13 (1.32)

2 = 7 – 12 v. (n = 11) 2.64 (.92)

3 = 13 – 18 v. (n = 60) 2.39 (.89)

Perheestä työhön**suuntautuva ristiriit-**
ta^a

(ka), (s)

Kovarianssianalyysi

p

36 v. vanhemmat

Nuorimman lapsen

ikä:

F(2.172) = 10.66**= .000**

1 = 0 – 6 v. (n = 122) 2.02 (.78)

2 = 7 – 12 v. (n = 44) 1.57 (.58)

3 = 13 – 18 v. (n = 11) 1.23 (.34)

Post hoc:

1 > 2 ***

1 > 3 **

42 v. vanhemmat

Nuorimman lapsen

ikä:

F(2.142) = 3.59**= .030**

1 = 0 – 6 v. (n = 27) 1.93 (.69)

2 = 7 – 12 v. (n = 75) 1.85 (.73)

3 = 13 – 18 v. (n = 45) 1.54 (.54)

50 v. vanhemmat

Nuorimman lapsen
ikä:

F(2.70) = .65 = .524

1 = 0 – 6 v. (n = 4)	1.75 (.96)
2 = 7 – 12 v. (n = 11)	2.09 (.80)
3 = 13 – 18 v. (n = 60)	1.88 (.63)

^a 1 = ei koskaan, 5 = hyvin usein

ka = keskiarvo, s = keskihajonta

** $p \leq .01$ *** $p \leq .001$

3.3 Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemuksen pysyvyys vs. muutos yli ajan

Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemuksen muuttumista yli ajan tutkittiin vanhemmilla, joilla oli alle 18-vuotias lapsi 36-vuotiaana ja jotka olivat osallistuneet tutkimukseen myös 42- ja 50-vuotiaana. Heitä oli Lapsesta aikuiseksi - tutkimusaineistossa yhteensä 126 henkilöä (naisia 66 ja miehiä 60). Kokemuksen muuttumista 36-vuotiaasta 42- ja 50-vuotiaaksi tutkittiin toistettujen mittausten varianssianalyysin avulla.

Toistettujen mittausten varianssianalyysi osoittaa taulukon 5 mukaisesti, että työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan kokemisessa yli ajan ilmeni tilastollisesti merkitsevää muutosta kun taas perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa yli ajan ilmeni pysyvyyttä. Samassa taulukossa kuvattujen työn ja perheen välisen ristiriidan keskiarvojen ja -hajontojen mukaan työstä perheeseen suuntautuva ristiriidan kokemus näyttää vähenevän lasten kasvaessa ja perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa muutos näyttää lievemältä. Riippuvien otosten t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevää muutosta onkin tapahtunut vain työstä perheeseen koetussa ristiriidassa 36-vuotiaasta 50-vuotiaaksi ja 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi mutta ei perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa minkään ikävaiheiden välillä.

TAULUKKO 5. Työn ja perheen välisen ristiriidan kokemus yli ajan 36-vuotiaasta 42- ja 50-vuotiaaksi. Keskiarvot (ka) ja –hajonnat (s), toistettujen mittausten varianssianalyysit ja t-testit.

	36 v. (n = 126) ka (s)	42 v. (n = 126) ka (s)	50 v. (n = 126) ka (s)	Toistettujen mittausten va- rianssianalyysi	<i>p</i>	T-testi
Työstä perheeseen suuntautuva ristiriita^a	2.62 (1.08)	2.55 (.92)	2.38 (.84)	F(2.91) = 3.73	= .025	36 v. > 50 v. * 42 v. > 50 v. *
Perheestä työhön suuntautuva ristiriita^a	1.91 (.76)	1.79 (.66)	1.77 (.60)	F(2.97) = 2.35	= .098	

^a 1 = ei koskaan, 5 = hyvin usein

ka = keskiarvo, s = keskihajonta

* $p < .05$

4 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella työn ja perheen välistä ristiriidan kokemusta samojen työssäkäyvien vanhempien kokemuksena 36-, 42- ja 50-vuotiaana. Kunkin ikävaiheen sisällä tarkasteltiin työn ja perheen välistä ristiriitaa nuorimman lapsen iän perusteella – pikkulasten (0-6 v.) alakoululaisten (7-12 v.) ja nuorten (13-18 v.) vanhemmilla. Lisäksi tarkasteltiin työn ja perheen välisen ristiriidan kokemuksen muuttumista yli ajan, tutkittavien vanhetessa ja lasten kasvaessa.

4.1 Päätulokset

Kussakin ikävaiheessa 36-, 42- ja 50-vuotiaana koettiin työstä perheeseen suuntautuvaa ristiriitaa merkitsevästi enemmän kuin perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa. Havainto tukee ennakkoletusta ja on selkeän yhdenmukainen aiempien tutkimustulosten kanssa (Ford ym., 2007; Frone, 2003; Frone ym., 1992a,b; Kinnunen ym., 2005; Rantanen & Kinnunen, 2005).

Ennakko-oletuksen mukaisesti taustatekijöistä sukupuolen ja siviilisäädyn yhteys työn ja perheen väliseen ristiriitaan ei osoittautunut merkitseväksi kummassakaan suunnassa (Frone ym., 1992a,b; Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen & Mauno, 1998). Poikkeuksen tähän muodostivat 50-vuotiaat, joilla siviilisäätö osoittautui merkitseväksi työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa siten, että parisuhteessa elävät kokivat enemmän ristiriitaa kuin eronneet tai lesket.

Ammattiasema osoittautui ainoaksi taustatekijäksi, joka oli yhteydessä sekä työstä perheeseen (poikkeuksena 42-vuotiaat, joilla tätä yhteyttä ei ilmaantunut) että perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemiseen. Ennakko-oletuksen mukaisesti ylemmät toimihenkilöt kokivat kummassakin suunnassa enemmän ristiriitaa kuin alemmat toimihenkilöt (Frone ym., 1992a). Aiemmissä tutkimuksissa korkean ammattiaseman merkitys on korostunut työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan kokemisessa (Frone ym., 1992a). Tässä tutkimuksessa korkea ammattiasema näyttäytyi tärkeänä myös perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa, mitä voi osittain selittää tutkittavien naisten omaa ikäkohorttiaan hieman korkeampi koulutustaso (vrt. Pulkkinen ym., 2003).

Ennakko-oletuksen mukaisesti viikkotyötuntimäärä osoittautui merkitseväksi taustatekijäksi työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa kussakin ikävaiheessa siten, että mitä pidemmäksi työpäivät venyivät, sitä enemmän koettiin ristiriitaa (Frone, 2003; Geurts & Demerouti, 2003; Kinnunen & Mauno, 1998; Netemeyer ym., 1996). Lisäksi 50-vuotiailla viikkotyötuntimäärä vaikutti samaan tapaan myös perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa.

Nuorimman lapsen ikä osoittautui ennako-oletuksen mukaisesti merkitseväksi taustatekijäksi perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa siten, että pikkulasten vanhemmat kokivat ristiriitaa enemmän kuin alakoululaisten tai nuorten vanhemmat (poikkeuksena 50-vuotiaat, joilla tätä yhteyttä ei ilmaantunut) (Higgins ym., 1994; Kinnunen ym., 2005; Kinnunen ym., 2004; Kinnunen & Mauno, 1998). Lisäksi 42-vuotiailla nuorimman lapsen ikä oli yhteydessä samaan tapaan myös työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan kokemiseen.

Eri-ikäisten lasten vanhempien kokemukset työn ja perheen välisestä ristiriidasta tukivat osittain ennako-oletusta. Oletuksen mukaisesti perheestä työhön suuntautuvassa ristiriidassa eri-ikäisten lasten vanhemmat erosivat toisistaan merkitsevästi, mutta ainoastaan 36-vuotiaana, jolloin pikkulasten vanhemmat kokivat ristiriitaa enemmän kuin alakoululaisten ja nuorten vanhemmat (Higgins ym., 1994; Kinnunen ym., 2005; Kinnunen & Mauno, 1998). Tähän tulokseen saattoi osaltaan vaikuttaa se, että 36-vuotiaana pikkulapsia oli tutkittavilla paljon (122), 42-vuotiaana jo huomattavasti vähemmän (27) ja 50-vuotiaana enää muutama (4). Sen sijaan vastoin aiempia tutkimus-

tuloksia eri-ikäisten lasten vanhemmat eivät eronneet toisistaan työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa merkitsevästi missään ikävaiheessa (vrt. Higgins ym., 1994; Kinnunen ym., 2005).

Yli ajan työstä perheeseen koetussa ristiriidassa ilmeni muutosta vanhemmilla, jotka osallistuivat tutkimukseen 36-, 42- ja 50-vuotiaana siten, että ristiriidan vähenemistä oli tapahtunut 36-vuotiaasta 50-vuotiaaksi ja 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi. Nämä ristiriidan vähenemistä osoittavat havainnot tukevat Kinnusen ym. (2004) tutkimustuloksia. Perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa yli ajan ilmeni pysyvyyttä, mikä tukee Craigin ja Sawrikarin (2008) tutkimustuloksia. Erityisesti työstä perheeseen suuntautuvan ristiriidan kokemus näyttäisi olevan voimakkaampaa nuoremmilla vanhemmilla ja vähäisempää vartuneimmilla vanhemmilla, mikä tukee aiempia tutkimustuloksia kohorttitutkimuksista, joissa on verrattu eri-ikäisten työntekijäryhmien kokemuksia toisiinsa (Grzywacz ym., 2002; Matthews ym., 2010).

4.2 Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet

Tutkimus perustuu Lapsesta aikuiseksi – pitkäikäistutkimusaineistoon, jossa on seurattu samoja tutkittavia jo yli 40 vuoden ajan. Aineiston on todettu edustavan hyvin sekä alkuperäistä satunnaisotosta että vuonna 1959 syntyneiden suomalaisten ikäkohorttia aviosäädyn, perhemuodon, lasten lukumäärän ja työllistymisen osalta (Pulkkinen ym., 2003). Näiltä osin tulokset voidaan yleistää tavalliseen väestöön. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan käytetty koko aineistoa, sillä mielenkiintonä oli tarkastella työn ja perheen välisen ristiriidan kokemusta eri-ikäisten lasten vanhemmilla kussakin ikävaiheessa 36-, 42- ja 50-vuotiaana sekä kokemuksen muuttumista tai pysyvyyttä yli ajan. Se tarkoitti tässä tutkimuksessa sitä, että kunkin ikävaiheen sisällä alaikäisten lasten lukumäärä ja iän painopiste vaihteli, mikä pitää ottaa huomioon tulosten yleistämisessä.

Tutkimuksen vahvuutena voidaan pitää sen sekä poikkitaite- että pitkäikäisnäkökulmaa. Työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa tarkasteltiin poikkileikkauksena tutkittavien ollessa 36-, 42- ja 50-vuotiaita sekä kunkin ikävaiheen sisällä nuorimman lapsen iän (0-6 v., 7-12 v. ja 13-18 v.) mukaisesti. Pitkäikäisasetelmalla tutkittiin ristiriidan kokemuksen muuttumista vs. pysyvyyttä yli ajan 36-vuotiaasta 42- ja 50-vuotiaaksi. Useimmat työn ja perheen välistä ristiriitaa tarkastelevat tutkimukset perustuvat pelkkään poikkitaiteistutkimusasetelmaan, jolloin pysyvyyttä vs. muutosta kokemuksesta ei voi tutkia (Geurts & Demerouti, 2003). Tämä tutkimus osoitti työstä

perheeseen suuntautuvan ristiriidan kokemisessa tapahtuneen vähenemistä yli ajan mutta perheestä työhön suuntautuvan ristiriidan kokemisessa vähenemistä ei ollut tapahtunut.

Tutkimuksen heikkoutena voidaan pitää sitä, että se perustuu pelkästään tutkittavien itsearviointeihin. Fronen (2003) mukaan luotettavamman ja monipuolisemman kuvan saamiseksi työn ja perheen välisestä ristiriidan kokemuksesta asiaa pitäisi selvittää myös tutkittavan perheeltä (puoliso ja lapset) sekä työpaikalta (esimies ja kollegat). Näin siitä syystä, että työn ja perheen välillä koettu ristiriita koskettaa yksittäisen työntekijän lisäksi myös hänen perhettään ja työyhteisöään. Lisäksi tässä tutkimuksessa työstä perheeseen ja perheestä työhön suuntautuvaa ristiriitaa mitattiin summa muuttujilla, jotka oli muodostettu kumpikin vain kahdesta väittämästä. Vaikka nämä väittämät ovatkin aiemmissa tutkimuksissa (Fronen ym., 1992a,b; Kinnunen & Mauno, 1998) osoittautuneet toimiviksi ja riittävän kattaviksi, tällä tavalla ei välttämättä saada hyvää kokonaiskuvaa työn ja perheen välisestä ristiriidasta.

Tutkimuksen puutteena voidaan pitää sitä, että siinä ei otettu huomioon työn ja perheen väliseen ristiriitaan vaikuttavana tekijänä omista ikäänntyvistä vanhemmista huolehtimista. Etenkin 42- ja 50-vuotiaana tutkittavilla huolenpito on todennäköisesti ollut ajankohtaista ja siten osaltaan vaikuttamassa työn ja perheen välisen ristiriidan kokemukseen. Hammerin, Nealin, Newsomin, Brockwoodin ja Coltonin (2005) tutkimuksen mukaan vanhemmista huolehtimiseen käytettiin melko paljon aikaa - naiset 10 tuntia viikossa ja miehet 8 tuntia viikossa. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida päätellä, johtuivatko pienet erot työn ja perheen välisen ristiriidan kokemisessa (etenkin 42- ja 50-vuotiaana) eri-ikäisten lasten vanhemmilla nimenomaan nuorimman lapsen iästä, vai voisiko asiaan vaikuttaa myös esimerkiksi omista vanhemmista huolehtiminen.

Työn ja perheen välisen ristiriidan seuraukset rajattiin kokonaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Allenin, Herstin, Bruckin ja Suttonin (2000) mukaan työn ja perheen välisen ristiriidan seuraukset voivat liittyä työhön, perheeseen tai yleiseen hyvinvointiin. Jatkotutkimuksena olisikin mielenkiintoista selvittää, millä tavalla eri-ikäisten lasten vanhempien kokema työn ja perheen välinen ristiriita vaikuttaa esimerkiksi vanhemman kasvatustyyliin tai parisuhdetyytyväisyyteen. Entä noudattaako vanhemman kasvatustyyli yli ajan ennemmin pysyvyyttä (työn ja perheen välillä koetun ristiriidan tapaan) vai muutosta?

Eri-ikäisten lasten vanhempien työn ja perheen välisen ristiriidan tutkimuksissa on havaittu selkeitä sukupuolieroja (nimenomaan pienten lasten äidit kokevat ristiriitaa, joka vähenee huomattavasti lapsen saavuttaessa nuoruusiän), joita ei tässä tutkimuksessa päästy testaamaan (Higgins

ym., 1994). Jatkossa olisikin mielenkiintoista tarkastella erikseen eri-ikäisten lasten äitien ja isien kokemuksia työn ja perheen välisestä ristiriidasta tämän pitkittäistutkimusaineiston perusteella.

Työn ja perheen välinen myönteinen yhteensovittaminen rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä sitä on kartoitettu Lapsesta aikuiseksi – pitkittäistutkimuksen vasta viimeisimmässä aineistonkeruussa (vuonna 2009). Kuitenkin tutkimusten mukaan myönteistä siirräntää työn ja perheen välillä koetaan kielteistä enemmän (Frone, 2003; Kinnunen ym., 2005). Rantasen (2008) tutkimuksen mukaan pitkällä tähtäimellä se, että on työ ja perhe, on yksilön voimavara. Jatkotutkimuksena voisi kartoittaa, millaisena työn ja perheen välinen kielteinen ja myönteinen yhteensovittaminen näyttäytyvät Lapsesta aikuiseksi – pitkittäistutkimuksen 50-vuotiailla, eri-ikäisten lasten, vanhemmilla.

4.3 Lopuksi

Tutkimus osoitti, että työn ja perheen välisen ristiriidan kokemisessa oli vähemmän eroja eri-ikäisten lasten vanhemmilla kuin ennakkoon oletettiin. Myös ristiriidan kokemuksessa yli ajan tapahtui vähenemistä vain työstä perheeseen suuntautuvassa ristiriidassa. Näiden tulosten valossa näyttäisi siltä, että vanhemman kokema ristiriita työn ja perheen välillä on olemassa koko sen ajan, minkä lapset kotona asuvat. Isommatkin lapset ja nuoret kaipaavat vanhemman huolenpitoa ja läsnäoloa (vrt. Rönkä ym., 2002). Tämä tutkimus tehtiin Suomessa, missä on toimiva ja luotettava päivähoito- ja koulujärjestelmä. Se, että vanhemmat voivat keskittyä työpäivän aikana työntekoon ja luottaa lasten olevan hyvissä käsissä, helpottanee osaltaan vanhempien kokemaa ristiriitaa työn ja perheen välillä.

Työelämän joustomahdollisuuksia on pääosin tarjolla vain pienten lasten vanhemmille. Se on kuitenkin ristiriidassa tämän tutkimuksen tulosten kanssa, jotka viittaavat siihen, että myös alakouluikäisten ja nuorten vanhemmille pitäisi olla tarjolla työelämän joustomahdollisuuksia työn ja perheen yhteensovittamisessa. Craigin ja Sawrikarin (2008) tutkimuksen mukaan isompien lasten vanhemmat toivoivat olevansa koulupäivän jälkeen lapsensa tavoitettavissa puhelimella ja tarvittaessa pystyvänsä lähtemään kotiin aiemmin. Myös Salmi (2004a) korostaa työn ja perheen yhteensovittamisen tulevaisuuden haasteena olevan tärkeää laajentaa erilaiset työelämän joustomahdollisuudet kattamaan kaikki perheet (ei vain pikkulapsiperheitä) ja erityisesti ne elämäntilanteet, joissa autetaan

läheisiä yli sukupolvien. Loppujen lopuksi työn ja perheen yhdistämisen joustavien käytäntöjen kehittäminen koituu hyödyksi kaikille työntekijöille jossain elämänvaiheessa.

LÄHTEET

- Allen, T., Herst, D., Bruck, C., & Sutton, M. (2000). Consequences associated with work-to family conflict: A review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology, 5*, 278-308.
- Bedeian, A. G., Burke, B. G., & Moffett, R. G. (1988). Outcomes of work-family conflict among married male and female professionals. *Journal of Management, 14*, 475-491.
- Bianchi, S. M. (2000). Maternal employment and time with children: Dramatic change or surprising continuity? *Demography, 37*, 401-414.
- Carlson, D. S., Kacmar, K. M., & Williams, L. J. (2000). Construction and initial validation of a multidimensional measure of work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior, 56*, 249-276.
- Craig, L., & Sawrikar, P. (2008). Satisfaction with work-family balance for parents of early adolescents compared to parents of younger children. *Journal of Family Studies, 14*, 91-106.
- Ford, M. T., Heinen, B. A., & Langkamer, K. (2007). Work and family satisfaction and conflict: a meta-analysis of cross-domain relations. *Journal on Applied Psychology, 92*, 57-80.
- Frone, M.R. (2003). Work-family balance. Teoksessa J. C. Quick & L. E. Tetrick (toim.) *Handbook of occupational health psychology* (s. 143-162). Washington, DC: American Psychological Association.
- Frone, M. R., Russell, M., & Cooper, M. L. (1992a). Antecedents and outcomes of work-family conflict: testing a model of the work-family interface. *Journal of Applied Psychology, 77*, 65-78.
- Frone, M. R., Russell, M., & Cooper, M. L. (1992b). Prevalence of work-family conflict: Are work and family boundaries asymmetrically permeable? *Journal of Organizational Behavior, 13*, 723-729.
- Geurts, S. A. E., & Demerouti, E. (2003). Work/ Non-work interface; a review of theories and findings. Teoksessa M. J. Schabracq, J. A. M. Winnubst & C. L. Cooper (toim). *The handbook of work and health psychology* (s. 279-312). Chichester: John Wiley & Sons.
- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review, 10*, 76-88.
- Grzywacz, J., Almeida, D., & McDonald, D. (2002). Work-family spillover and daily reports of work and family stress in the adult labor force. *Family relations, 51*, 28-36.

- Hammer, L. B., Neal, M. B., Newsom, J. T., Brockwood, K. J., & Colton, C. L. (2005). A longitudinal study of the effects of dual-earner couples' utilization of family-friendly workplace supports on work and family outcomes. *Journal of Applied Psychology, 90*, 799-810.
- Harris, J. R. (2000). *Kasvatuksen myytti*. Helsinki: Art House.
- Higgins, C., Duxbury, L., & Lee, C. (1994). Impact of life-cycle stage and gender on the ability to balance work and family responsibilities. *Family Relations, 43*, 144-150.
- Kinnunen, U., Feldt, T., Rantanen, J., & Pulkkinen, L. (2005). Työn ja perheen vuorovaikutus. Menetelmä kielteisen ja myönteisen vuorovaikutuksen tutkimiseen. *Psykologia, 1*, 43-52.
- Kinnunen, U., Geurts, S., & Mauno, S. (2004). Work-to-family conflict and its relationship with satisfaction and well-being: a one-year longitudinal study on gender differences. *Work & Stress, 18*, 1-22.
- Kinnunen, U., Malinen, K., & Laitinen, K. (2009). Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 125-148). Juva: PS-Kustannus.
- Kinnunen, U., & Mauno, S. (1998). Antecedents and outcomes of work-family conflict among employed women and men in Finland. *Human Relations, 51*, 157-177.
- Kinnunen, U., & Mauno, S. (2002). Työ- ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen* (s. 99-118). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kivimäki, R. (2003). Perhe tuli työelämään. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä* (s. 186-201). Helsinki: Gaudeamus.
- Kurz, D. (2002). Caring for teenage children. *Journal of Family Issues, 23*, 748-767.
- Larson, R., & Richards, M.H. (1994). *Divergent realities. The emotional lives of mothers, fathers and adolescents*. New York: BasicBooks.
- Lewis, S. (2001). Restructuring workplace cultures: The ultimate work-family challenge? *Women in Management Review, 16*, 21-29.
- Malinen, K., Sevón, K., & Kinnunen, U. (2006). Työssäkävien pienten lasten äitien ja isien kokemukset vanhemmuudesta. *Psykologia, 5*, 345-360.
- Matthews, R.A., Bulger, C.A., & Barnes-Farrell, J.L. (2010). Work social supports, role stressors, and work-family conflict: the moderating effect of age. *Journal of Vocational Behavior, 76*, 78-90.

- Metsämuuronen, J. (2005). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerus.
- Netemeyer, R. G., Boles, J. S., & McMurrian, R. (1996). Development and validation of work-family conflicts and work-family conflict scales. *Journal of Applied Psychology*, 81, 400-410.
- Nomaguchi, K. M., Milkie, M. A., & Bianchi, S. M. (2005). Time strains and psychological well-being. Do dual-earner mothers and father differ? *Journal of Family Issues*, 26, 756-792.
- Nummenmaa, L. (2008). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Nurmi, J - E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2006). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.
- Pietiläinen, M., Palmu, T., & Kytö, I. (2007). *Naiset ja miehet Suomessa. Sukupuolten tasa-arvo*. Helsinki: Tilastokeskus. [viitattu 19.8.2010]. Saatavissa: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/isbn_978-952-244-022-8.pdf
- Pulkkinen, L. (2006). The Jyväskylä Lonitudinal Study of Personality and Social Development. Teoksessa L. Pulkkinen, J. Kaprio & R. J. Rose (toim.) *Socioemotional development and health from adolescence to adulthood* (s. 29-55). New York: Cambridge University Press.
- Pulkkinen, L., Fyrstén, S., Kinnunen, U., Kinnunen, M. - L., Pitkänen, T., & Kokko, K. (2003). *40+ Erään ikäluokan selviytymistarina*. Psykologian laitoksen julkaisuja, Nro. 349. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rantanen, J. (2008). *Work-family interface and psychological well-being. A personality and longitudinal perspective*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 346. University of Jyväskylä.
- Rantanen, J., & Kinnunen, U. (2005). Työn ja perhe-elämän vuorovaikutus. Teoksessa U. Kinnunen, T. Feldt & S. Mauno (toim.) *Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet* (s. 229-264). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Rönkä, A., Kinnunen, U., & Sallinen, M. (2005). Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. Teoksessa P. Takala (toim.) *Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?* Helsinki: Edita.
- Rönkä, A., Malinen, K., & Lämsä, T. (2009). Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 11-20). Juva: PS-Kustannus.
- Rönkä, A., Viheräkoski, J., Litsilä, R., & Poikkeus, A-L. (2002) Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen* (s. 51-70). Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Sallinen, M. (2006). Nuoret perheessä: Päiväkirjatutkimus perheen arjesta työssäkävien vanhempien ja heidän kouluikäisten lastensa kokemana. Teoksessa T.-A. Wilska & J. Lähteenmaa (toim.) *Kultainen nuoruus*. [Elektroninen kirja]. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. [viitattu 25.8.2010]. Saatavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475
- Salmi, M. (2004a). Teesejä työn ja perheen yhteensovittamisen tulevaisuudesta. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea* (s. 173-184). Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus.
- Salmi, M. (2004b). Työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea* (s. 1-10). Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus.
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Opetus 2000 –sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Thornthwaite, L. (2004). Working time and work-family balance: a review of employees' preferences. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 42, 166-184.
- Työ- ja elinkeinotoimisto: *Perhevapaat*. [viitattu 17.8.2010]. Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/011_tyosopimus/06_perhevapaat/index.jsp
- Voydanoff, P. (2004). The effects of work and community resources and demands on family integration. *Journal of Family and Economic Issues*, 25, 7-23.